

De mbo-student als klusser van en voor de democratie

Laurence Guérin (ROC van Twente en Haagse Hogeschool), Daan van Riet (ROC Midden Nederland), Carien Verhoeff (Haagse Hogeschool) met dank aan Studenten M, B, N en O van ROC Midden Nederland

December 2020

De MBO-raad, VGN, NVVB en BZK hebben afgesproken om mbo studenten in te zetten als vrijwilligers om de Tweede Kamer verkiezingen soepel te laten verlopen: stemmen tellen, beveiligen, gastheer en gastvrouw zijn. Een "WIN-WIN" staat in het nieuwsbericht van de mbo raad: burgerschap en beroep gecombineerd. Mbo-studenten worden ingezet als vrijwilligers en kunnen daardoor "praktijkervaring opdoen voor hun kwalificatie burgerschap". Daardoor dragen ze bij aan de democratie: mbo-studenten in "dienst van de democratie", aldus Adnan Tekin, voorzitter van de MBO-raad, en bovendien is het "een investering in de toekomst". We willen graag reageren op de berichtgeving, de studenten aan het woord laten en we doen een paar suggesties.

Op vrijwillige basis meedoen aan de organisatie van verkiezingen, in een stemlokaal werken is belangrijk in een democratie, zeker in tijden waarin de democratie onder druk staat. Zoals nu. Naast dat COVID-maatregelen de organisatie van de verkiezingen bemoeilijken, zijn er ook de recente gebeurtenissen in Amerika die laten zien hoe belangrijk en noodzakelijk transparante en betrouwbare verkiezingen zijn. We zijn er niet op tegen dat burgers als vrijwilligers het verkiezingsproces ondersteunen en het is prima dat studenten worden opgeroepen om te helpen, maar hier klopt iets niet.

In dit voorstel wordt politieke participatie van de mbo-studenten gelijkgesteld met bestuurlijke dienstbaarheid. Mbo-studenten als klussers van de democratie. Tegelijk klinkt het betuttelend, want in de uitleg wordt verondersteld dat mbo-studenten zo van dichtbij kunnen zien hoe democratie werkt: alsof ze niet zelf dagelijks ervaren hoe deze democratie werkt. Bovendien is democratie veel meer dan stemmen en verkiezingen. Het voorstel om mbo-ers in te zetten bevestigt wat in het mbo burgerschapsbeleid gebeurt: de brave burger stimuleren. Een analyse van de WEB laat zien dat de wijze waarop de vier burgerschapsdomeinen worden beschreven er niet op gericht om mbo-studenten kritische burgerschap te laten oefenen, maar te leren hoe de maatschappij werkt inclusief normen en waarden, ernaar te denken en ernaar te handelen (Guérin et al., 2018, 2019). Niet zelf mogen denken, maar volgen wat anderen bedacht hebben. Volgens de berichtgeving moet "Op korte termijn ... helder worden voor welke vrijwilligersfuncties op de stembureaus mbo-scholen met hun studenten 'preferred supplier' kunnen worden." Het mbo als leverancier: het versterkt onze indruk dat mbo studenten niet als gelijkwaardig worden gezien, maar enkel als functioneel.

We spraken een paar studenten van het ROC Midden Nederland. Zij hebben drie reacties: (1) MBO studenten worden niet gezien als volwaardig burger. (2) Wanneer is vrijwilligerswerk echt vrijwillig? (3) Het moet een gezamenlijke zorg en verantwoordelijkheid zijn.

Volwaardig burger

Zo vertelt een studente dat het nieuws over het plan haar het idee gaf dat "mbo studenten minder zijn dan hogere opgeleide" studenten. Student M, B en O beamen dit. Student M vindt zelfs dat ze misbruikt worden op deze manier, behalve als ze ook de gangbare vrijwilligersvergoeding hiervoor krijgen of liefst een stagevergoeding. Ook benadrukt ze dat mbo-studenten vaak al geen of weinig stagevergoeding krijgen en meestal afhankelijk zijn van het jeugdloon waardoor het moeilijk is om rond te komen. Student B legt uit wat zij bedoelt met "minder zijn": "Ik denk dat wij in Nederland de mbo-studenten nog steeds heel vaak zien als minder t.o.v. hbo en wo. Terwijl wij vaak heel handig zijn en over andere praktische vaardigheden beschikken". Vervolgens bespraken ze de discriminatie die ze tegenkomen. Student B laat ons een video zien van Marianne Zwagerman: noem iemand NOOIT meer laagopgeleid. Ze vertelt dat ze dit soort discriminatie al eerder heeft meegemaakt zoals "mensen die ineens in hele simpele woorden gaan spreken omdat ik serverster ben. Je ineens gaan vertellen hoe het wel niet hoort. Dat voelt heel denigrerend." Student N herkent dit: "Die ken ik al te goed. Het gevoel dat je minderwaardig bent omdat je maar een mbo'er bent, mensen kijken gelijk anders naar je en behandelen je gelijk alsof je niets weet of niets kunt." Ze voegt toe: "Hier moet echt wat aan gedaan worden, daarom maakte het ook wel wat los in mij toen het in het artikel duidelijk werd dat het alleen om mbo'ers ging". Het lijkt alsof "ze het probleem een beetje op ons afschuiven".

Vrijwilligerswerk en de nuances ervan

Student M vindt het prima om mbo studenten als vrijwilligers in te zetten, maar dan "echt op vrijwillige basis" en "niet een onbewuste dwang". Als er studiepunten tegenover staan kunnen vooral de studenten die er minder goed voor staan een verplichting voelen om die extra punten te halen". Student M gaat verder: "Ze zouden dan de gedachte krijgen dat docenten en de school anders niet vinden dat ze goed genoeg hun best doen om hun cijfers op te halen". En dan is het de vraag of ze iets gaan leren. Student B denkt dat er "geen studiepunten in wat voor vorm tegenover moet staan". Ze moeten gewoon de vrijwilligervergoeding krijgen zoals anderen of een stagevergoeding afhankelijk van de inzet: "voor sommige beroepsgroepen kan het wel als een soort tijdelijke stage gezien worden zoals de beveiligers of gastheren- en -vrouwen" (student B).

Volgens student B is het voorstel om mbo-studenten zo in te zetten geen burgerschap. Het wordt pas burgerschapsonderwijs als studenten worden gestimuleerd om kritisch na te denken. Student N legt uit: "vrijwilliger zijn is namelijk werken volgens een protocol en niet inspraak hebben in hoe zaken gedaan worden of opgelost moeten worden." Studenten M en O beamen dit.

Gezamenlijke zorg en verantwoordelijkheid

Studenten vinden dat het aanpakken van het tekort niet alleen een zorg en verantwoordelijkheid moet zijn van mbo-studenten. Hier geven ze twee redenen voor.

(1) Een extra druk die komt te liggen op de schouders van mbo studenten. Voor student O voelt het als een extra druk: "Sommige studenten van het mbo hebben het al druk genoeg in hun examenjaar, al helemaal in deze gekke tijd. Ik zou er niet aan moeten denken om nu ook nog vrijwilliger te moeten zijn op een stembureau."

2) de onredelijkheid van het voorstel. "Het moet gelden voor alle studenten en niet alleen mbo studenten" (Studenten N, M en O). Student B oppert ook dat wellicht ook "mensen die door de restricties niet mogen werken of hun baan zijn kwijtgeraakt benaderd zouden kunnen worden voor het personeelstekort". Wellicht studenten "die door corona hun baan kwijt zijn geraakt inzetten of de jongeren die moeilijk aan een baan komen helpen met zulke ervaring opdoen", oppert Student M. En waarom ook niet eindexamenleerlingen van de HAVO en VWO en die net 17-jarig of bijna 18 jaar zijn. Dat kan ook een goede ervaring zijn.

Voorstel

- Betrek studenten bij het nadenken over hoe deze samenwerking vorm kan krijgen, zodanig dat er niet over hen wordt gesproken, maar vooral met hen: hoort het als vrijwilligerswerk, hoort het bij burgerschap of moet het gezien worden als stage, eventueel met een extra dimensie? Met name omdat we weten dat dit voorstel zonder enig overleg met de doelgroep tot stand is gekomen.
- Trek het breder dan alleen mbo studenten en laat ook andere studenten en leerlingen zoals alle burgers deze zorg en verantwoordelijkheid mede dragen.
- Verkiezingen zijn altijd een moment om over democratie te spreken: welke vormen van democratie zijn er (bijv. voor- en nadelen van indirecte democratie en directe democratie) en hoe het in Nederland is georganiseerd. Het is ook een moment om na te gaan hoe jongeren de politiek en het bestuur ervaren. Uit het onderzoek van het practoraat burgerschap (ROC van Twente) blijkt dat deelnemende studenten afstand ervaren tot de (gemeente) politiek. Dat blijkt nu ook uit de reacties van de studenten die we bevraagd hebben over deze kwestie. Jongeren in het algemeen lijken de aansluiting met de politiek en het bestuur al geruime tijd kwijt te zijn. Willen we dat democratie weer van ons allemaal wordt, dan vragen we bestuurders en politici open en ruimhartig te zijn en bij de planvorming ruimte te maken voor volwaardige participatie van alle jongeren.

Laat studenten samen dialoog/debat-sessies ontwikkelen met politici over interessante onderwerpen rond deze verkiezingen.